

VARIA

X

Zborník materiálov z X. kolokvia mladých jazykovedcov
(Modra-Piesok 22. – 24. 11. 2000)

Zostavili

Mira Nábělková a Mária Šimková

Bratislava

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV

2003

tomného. Třetí sloupec zachycuje výsledky mé analýzy. Prošla jsem všech 195 výskytů slovního tvaru *červeně*, k nimž jsem ručně přepisovala morfologické značky, které byly podle mého názoru vzhledem ke kontextu adekvátní. Uvedená čísla vypovídají o tom, kolikrát jsem v celém subkorpusu slovní tvar *červeně* hodnotila jako adverbium, substantivum, či slovesný tvar přechodníku přítomného.

Z tabulky jsou patrné rozdíly mezi výsledky ČNK a výsledky, ke kterým jsem došla při své analýze (například: podle mne plnil slovní tvar *červeně* funkci adverbia ve 175 případech, nikoli v 87 případech).

Pro ilustraci uvedu náhodně vybrané tři konkordanční řádky, u nichž byl slovní tvar *červeně* v ČNK správně ohodnocen, a tři konkordanční řádky, u nichž byl slovní tvar *červeně* hodnocen chybně:

příklady správně přiřazených morfologických významů:

...28. říjen bude i nadále v kalendáři značen červeně... Dg

...vyhledal všechny pátky třináctého a červeně k nim připsal: dovolená... Dg

...make-up dokončíte nenápadným popraškem přirozeně červeně na tváře... NNFS2

příklady chybně přiřazených morfologických významů:

...namalovala jakousi mapku a červeně ji vybarvila... VeYS

...název zboží je třeba červeně podtrhnout... NNFS2

...slunce přenádherně předvádí varianty zlata a červeně, světlá a stín... VeYS

Když jsem zjišťovala, kolikrát se morfologické značky uvedené k výskytům slova *červeně* v ČNK shodují s morfologickými značkami, které jsem k výskytům tohoto slova ručně přepisovala, došla jsem k závěru, že v 93 případech z celkových 195 byly morfologické značky přiřazeny správně, tj. ve 47,7 procentech.

Uvádí-li se o nějakém pravděpodobnostním modelu lemmatizace, že je úspěšný např. v 92 procentech případů, je to údaj poněkud zavádějící a matoucí. Autoři modelu totiž do výpočtu úspěšnosti přiřazení lemmatu slovnímu tvaru vyskytujícímu se v textu zahrnují také všechna synsémantika, z nichž některá mají v textech navíc vysokou frekvenci (předložky, spojky), a jejichž lemma je téměř vždy jednoznačné, což si čtenář většinou neuvědomí. Aby si mohl udělat představu o kvalitě pravděpodobnostní lemmatizační procedury flexivního jazyka, měl by autor lemmatizační procedury uvádět procento úspěšnosti, pokud jde o přiřazení lemmatu tvarům ohebných autosémantik.

Domnívám se, že řešením nastíněného problému při tvorbě korpusů pro flexivní jazyky by mohl být onen způsob značkování, při němž jsou každému výskytu slovního tvaru automaticky přepisovány veškeré hodnoty, které může slovní tvar mít. Uživatel by pak sám vybral z uvedených možností tu, která by byla adekvátní. Za současného stavu, bude-li chtít uživatel pro svá lingvistická zkoumání vytvořit subkorpus výskytu jistého tvaru v ČNK, získá mnoho konkordancí, v nichž se žadaný slovní tvar nevyskytuje, a unikne mu řada konkordancí, v nichž se vyskytuje.

- ČERMÁK, F.: Jazykový korpus: Prostředek a zdroj poznání. In: Slovo a slovesnost, 56, 1995, s. 119 – 140.
- SKALIČKA, V.: Typ češtiny. Praha: Slovanské nakladatelství 1951.

Furlanština a klasifikace románských jazyků

Giorgio Cadorini

Filozofická fakulta UK, Praha

I. Když Friedrich Diez vydáním své mluvnice (Diez 1836 – 1843) založil srovnávací romanistiku, zároveň s ní ustavil první klasifikaci románských jazyků, která počítala se 6 členy. Víc než 150 let později je seznam uznaných románských jazyků o poznání delší (celkem kolem 25 položek) a také kulturní rámec nabízí větší výběr vědeckých kritérií, podle kterých lze seřadit příbuzné jazykové útvary.

Tento příspěvek chce připomenout, že každá klasifikace je arbitrární a proto užitečná pouze pro jasné vymezené účely. Snaha o vytvoření klasifikace s absolutní platností přináší nebezpečí, že z určitého jazyka se dělá jazyček na váze.

II.i. Klasifikace nebývá nejpružnější složkou vědeckého paradigmatu určitého oboru a to platí i pro srovnávací romanistiku. Vzory, které byly postupně vytvořeny, nikdy nezrušily platnost svých předchůdců, spíš se na ně navrstvily a usměřily je podle novějších poznatků.

Proto bude užitečné stručně komentovat vývoj klasifikace románských jazyků. Základní informace nám budou při tom poskytovat především Jan Šabršula (Šabršula 1980, II: 89 – 97) a Lorenzo Renzi s Giampaolem Salvim (Renzi 1985: 181 – 200).

II.ii. Jak už bylo uvedeno, Friedrich Diez počítal se 6 románskými jazyky. V jeho době byl totiž převažující zájem o středověkou a renesanční literární tvorbu. Diez chtěl hlavně vymežit kulturní oblasti, ve kterých platila obdobná tradice jazykových vzorů písemného vyjadřování. Podíváme-li se na seznam těchto jazyků (portugalský, španělský, francouzský, provensálský, italský a valašský – tj. rumunský), zjistíme, že ne všechny mají tak starou literární tradici: nejstarší rumunské písemné doklady pocházejí ze XVI. století.

Tato nedůslednost není výjimkou v klasifikacích jazyků. Naopak, vždy je přítomno víc kritérií současně. Například u Dieze převažuje literární zaměření jeho doby, ale je zároveň snaha zahrnout i podunajského potomka latiny (který v XIX. století poskytoval už krásnou literaturu) a některé čisté jazykovědné podněty.

U Dieze najdeme pak tři větší seskupení: jihozápadní (portugalština a španělština), severozápadní (francouzština a provensálština) a východní (italština a valašština).

II.iii. Následující generace romanistů už literární stránku věci zanedbává. V REWu je celá plejáda jazykových útvarů a nehraje žádnou roli jejich sociolingvistická či politická pozice. Hledají se stopy lidové latiny a prohloubuje se znalost vývoje jednotlivých románských jazyků.

Odtud vyšla snaha odhalit původní místní nářečí latiny a seskupit dnešní početné varianty do málo skupin s bližšími staršími vzájemnými vztahy. Základní představa počítala s rostoucím štěpením od starší fáze k novější.

V tomto rámci mělo smysl zjišťovat jevy, které dělí Romány do největších skupin – za předpokladu, že tyto jevy poukazují na nejstarší dělička. Za použití lingvistického zeměpisu lze spojit místa, kde je jistý jev přítomen, do jedné izoglosy.

Touto cestou se zjistilo, že je několik izoglos, které hraničí ve stejné oblasti podél takzvané „linie La Spezia-Rimini“ (přesněji Massa-Senigallia). V této souvislosti se mluví o skupině východních – rumunština, dalmatština, italština – a o skupině západních románských jazyků – ostatní jazyky

Zmíníme se konkrétně o třech párech izoglos, které se stýkají podél linie La Spezia-Rimini:

1: oslabení / zachování latinských mezisamohláskových jednoduchých souhlásek;

2: ztráta / trvání koncového -s;

3: (částečná) ztráta / trvání nepřizvučných samohlásek.

Pár uvedený v bodě 2 je zvláště významný, protože má morfologický význam. S tímto jevem je spojena skutečnost, že ve východní Románii se množné číslo u jmen a 2. osoba v jednotném čísle u sloves tvoří samohláskovou koncovkou (alespoň v rané fázi); kdežto v západní Románii se ve stejných situacích nacházejí koncovky sigmatické.

Ani toto dělení, ačkoli minimální, nepostrádá nedůslednosti. Například severoitalská nářečí (která jinak patří do západní Románie), nemají sigmatické koncovky. Sardština má nářečí, která oslabují, a jiná, která zachovávají mezisamohláskové souhlásky. Zde je na místě uvést, že jsou jazykovědci, kteří pro sardštinu mluví – z mnoha důvodů – o samostatné střední skupině.

II.iv. Určitě pak pro mnohé není přijatelná – z politických důvodů – představa rozdělení italské oblasti, které by zdůrazňovalo souvislost severní Itálie s Francií a Španělskem. Z toho patrně vznikla potřeba spojit údaje lingvistického zeměpisu s podrobnějším dělením románského území, kde by hrál větší roli substrát.

K tomuto účelu byly uplatněny mimo jiné izofony, které se týkaly vývoje latinských souhláskových skupin *et, el, pl, fl*. Mimořádně menší územní celky znamenají bližší vztah s kulturní totožností jednotlivých oblastí a podporují sladění výsledků jazykovědného bádání s výsledky ostatních humanitních i společenských věd.

Takže součtem literárních, jazykovědných, historických i politických kritérií vznikla klasifikace, kterou ještě dnes považujeme za součást paradigmatu srovnávací romanistiky. Následuje verze, kterou navrhl Carlo Tagliavini (Tagliavini 1972:354).

TAGLIAVINIHO KLASIFIKACE	
SKUPINY	JAZYKY
balkánorománská skupina	rumunština) dalmatština
italorománská skupina	italština sardština) rétorománština
galorománská skupina	francouzština frankoprovensálština okeitánština (s gaskonštinou)) katalánština
iberorománská skupina	španělština portugalština

Tagliaviniho klasifikace je přehledná a elegantní. K tomu přispívá představa, že tři jazyky – dalmatština, rétorománština a katalánština – tvoří jakýsi přechod mezi dvěma skupinami.

Ve skutečnosti je situace složitější. Furlanština též má několik izoglos, které ji spojují s rumunštinou. Taky frankoprovensálština by mohla působit jako přechod mezi italorománskou a galorománskou skupinou.

V iberorománské skupině je zvláště atypickým útvarem španělština, takže katalánština má mnoho společných rysů s portugalštinou. Co se týče substrátu, ne všechny jazyky s keltským substrátem jsou v galorománské skupině ani všichni členové této skupiny nemají keltský substrát.

II.v. V uvedených klasifikacích hrála hlavní roli fonetika – i když zejména u Tagliaviniho nacházíme i jiná hlediska. Šlo tu tedy spíše o jevy povrchové. U Křepinského však nacházíme snahu vytvořit klasifikaci založenou na jiných zásadách, kterou Šabršula nazývá klasifikací typologickou.

Zajímavá je například otázka vyjádření prohibitivu (záporného imperativu). Už v latině najdeme tři možnosti jak vyjádřit zákaz:

- *noli dicere* – tj. *noli/nolite* + infinitiv;
- *hoc ne dixeris* – tj. konjunktivem perfekta;
- *ne dicas* – tj. konjunktivem prézentu.

V moderních jazycích vypadá situace následovně. Iberorománská skupina používá konjunktiv prézentu, východní Románie spojuje infinitiv v jednotném

čísle s imperativem v množném čísle a francouzština má jako při kladném vyjádření imperativ. V okcitéanštině i ve frankoprovensálštině jsou přítomné všechny tři možnosti.

Křepinský se snažil zjistit, zda takové rysy mohou tvořit širší soubory. V této souvislosti si všiml, že oblast, kde se používá konjunktiv, je totožná s oblastí, kde není pokračování latinského ILLU.

Důsledně šli touto cestou Lorenzo Renzi a Giampaolo Salvi. Tito jazykovědci vycházejí z učení generativismu, a proto kladou důraz na nehlubší vrstvu jazyka – morfosyntax. Její pravidla působí největší počet shod, na rozdíl od fonetiky a lexiky – kde je situace nejpestřejší, a jejichž údaje jsou tudíž méně seřaditelné.

Výsledkem jejich rozboru je pohled na Románii jako na velký souvislý blok – Romania continua –, na jehož okraji se nacházejí dvě oblasti s osobitým vývojem: severní Francie a Rumunsko. Je zajímavé, že svou propracovanou metodou Renzi a Salvi poskytují další argumenty ke klasifikaci navržené už romanisty Amadem Alonsem (Alonso 1951) a Waltherem von Wartburgem (Wartburg 1955).

Renzi a Salvi rozebírali následujících 17 mluvnických jevů (Renzi 1985:181 – 200):

- 1: skloňování;
- 2: člen;
- 3: střední rod;
- 4: tvoření příslovci;
- 5: tvoření podmiňovacího způsobu;
- 6: tvoření budoucího času;
- 7: povinná zájmena pro podmět;
- 8: zápor;
- 9: tázačí věta;
- 10: dělivý člen;
- 11: slovosled;
- 12: tvoření deminitiv;
- 13: fonologická struktura slova;
- 14: lexémy „být“ a „mit“ ve funkcích plnovýznamového či pomocného slovesa;
- 15: minulý čas jednoduchý;
- 16: flektovaný infinitiv;
- 17: tvoření množného čísla u jmen.

II.vi. Řešení Renziho a Salviho je v souladu s pocitem, který má každý, kdo proniká do studia románských jazyků. Z tohoto pocitu sounáležitosti velkého bloku snad vyšly i teorie, které předpokládají společný románský prajazyk či jednotnou lidovou latinu. Tento pocit je ještě silnější, když čteme texty z dob, kdy mnoho jazyků ještě neprošlo kodifikací.

Přesto lze říci, že znovu máme před sebou klasifikaci, která dělá jisté kompromisy s tradicí, a tak se může zdát, že nepřinesla nic nového. Na její arbitrar-
nost poukazuje skutečnost, že autoři nevysvětlují, proč vybrali právě tyto jevy. Například mohli brát do úvahy ještě tyto tři:

- xix: koncovky za mužský rod;
- xix: trvání latinských tříd přídavných jmen;
- xx: adjektivální člen.

Uvidíme v § IV., že podle nich se francouzština a rumunština už nezdají tolik okrajové.

I když ani právě uvedenou klasifikaci nelze považovat za čistě synchronickou, Robert de Dardel s Jacobem Wüstem sestavili v rámci teorie o vzniku románských jazyků další roztřídění, kde uplatnili pouze body 1 a 11 z čistě diachronického hlediska (Dardel – Wüest 1993:45).

Podle nich se v antice vytvořily tři oblasti. V nejstarších provinciích se odehrál I. cyklus zjednodušení latiny, ze kterého vznikla první fáze prarománštiny. Z ní se vyvinuly portugalština, španělština a sardština.

Do ostatních provincií se dostala už prarománština po II. cyklu zjednodušení. V těchto oblastech vznikly francouzština, okcitéanština, rutorománština (Cadorini 1996a) a rumunština. Italština a katalánština se jeví jako jazyky, které nesou stopy obou cyklů.

II.vii. Ve srovnávací romanistice se používají některé termíny, které označují části Románie z hlediska procesu expanze latiny a románských jazyků. Území Římské říše, kde se mluvilo latinsky, ale kde dnes už není žádný románský jazyk (Německo, skoro celý Balkán, severní Afrika), se říká „ztracená Románie“.

Koloniím evropských zemí, kam byl vnesen jazyk románské metropole, se říká „nová Románie“ i „získaná Románie“ (Jižní Amerika, Quebec, Filipíny, atd.). Pro oblasti, kde se používala lingua franka na základě latiny, například pro obchodní účely, byl navržen termín „vnější Románie“ (Cadorini 1996b:43).

Jacques Pohl seřadil románské jazyky podle sociolingvistického statutu. Do jedné skupiny seskupil oficiální státní jazyky: jazyky etnopolitické. Do druhé skupiny patří jazyky etnické či dialektální (Pohl 1972).

Dějiny ukázaly, že taková klasifikace je založena na velice pohyblivém základě. Celá řada útvarů získala v posledních 30 letech významná politická uznání, čímž se značně změnil i pocit ztotožnění občana-mluvčího se státem.

III.i. Nárůst počtu členů a nové politické a civilizační podmínky zřejmě trásají se schématem, které v podstatě pořád odráží Diezovu šestičlennou klasifikaci. Uvedu příkladem nové schéma, které lze vytvořit, pokud se v rámci Renziho a Salviho návrhu (1985:181 – 200) věnuje větší pozornost furlanštině a v případě, že se vezmou do úvahy také dodatečné body XIII až XX.

Jak bylo už uvedeno, Renzi a Salvi vymezují na jedné straně Románii continua a na druhé rumunštinu (spíš konzervativní) a francouzštinu (spíš inovativní) jako okrajové členy. Rumunština jediná označuje flektivně pády u jmen

a členů (bod 1 – však jenom v části nářečí a ve spisovném jazyce), u ní jediné se vyskytuje postponovaný člen (bod 2) a jediná má střední rod (bod 3 – však se to týká i některých nářečí střední a jižní Itálie). V těchto rysech se furlanština zařazuje do Románie *continuy*.

III.ii. Body 4 až 6 vydělují širší oblast, která v podstatě se kryje s (konzervativní) východní skupinou (a jí přidává sardštinu). Do tohoto seskupení patří jazyky, které netvoří příslovce příponou *-MENTE* (bod 4), postrádají románský syntetický podmiňovací způsob *CANTARE HABEBAT* či *CANTARE HEBUIT* (bod 5), postrádají románský syntetický budoucí čas *CANTARE HABET* (bod 6).

Zde furlanština předkládá styčné body s oběma seskupeními: z hledisek 4 a 6 souhlasí s Romániou *continua*, však pro rys 5 má zvláštní postavení: má sice románskou syntetickou formu, ale vzniklou křížením syntetického futura „*cjantará*“ (*CANTARE HABET*) s imperfektem konjunktivu „*cjantás*“ (*CANTAVISSET*), tj. „*cjantarés*“.

Body 4 až 6 oddělují toskánštinu (tj. základ italského „statotvorného“ jazyka) a jazyky severní Itálie od tradiční východní skupiny, kam se nadále počítají jihoitalské jazyky. To je určitě přínosem Renziho a Salviho. Uvidíme, že v dalších bodech se budou severoitalskými jazyky dále zabývat.

III.iii. Body 11 až 13 odpovídají místům, kde se projevuje okrajovost francouzštiny. Její slovosled je ustálen (bod 11), netvoří zdobněliny příponami (bod 12), v ní výslovnost slabik není závislá tolik na slově kolik na celkové větě (bod 13).

Furlanština se částečně blíží k francouzštině v bodě 13. Je to vidět v provedení „fonologicky silných samohlásek“. Fonetická realizace jednoslabičného slova *lât* je v následujících větách odlišná:

Dulá sêstu lâť? O soî lâť in biblioteche.

Kam jsî šel? Jsem šel do knihovny.

III.iv. Jak rumunštině odpovídá širší méně okrajová skupina, tak i francouzština není v bodech 7 až 10 sama. Také v tomto případě lze najít korespondenci klasifikace Renziho a Salviho s tradiční skupinou, tj. s galorománskou skupinou (+ jazyky severní Itálie).

Sem patří jazyky, které povinně vkládají do věty nepřizvučné zájmeno pro podmět (bod 7), mají postponovaný zápor (bod 8), používají inverzi při tázání (bod 9 – neplatí pro okcitánštinu) a kde partitivní člen slouží také jako množné číslo člena neurčitěho (bod 10). I zde furlanština předkládá styčné body s oběma seskupeními: je spolu s francouzštinou pro rysy 7 a 9, jinak souhlasí s Romániou *continua*.

III.v. Body 14 až 17 se podle samotných autorů vymykají navržené klasifikaci. Hiberorománské jazyky spolu s konzervativní jižní Itálií specializovaly sloveso *HABERE* jako pomocné, pro plnovýznamové použití ho nahradilo sloveso *TINERE*. Zároveň si slovesa *ESSE* a *STARE* rozdělila sémantické pole, které celé u příbuzných jazyků zaujímá *ESSE* (bod 14).

Románské jazyky postupně ztrácejí minulý čas jednoduchý, i když v některých (portugalština, španělština, okcitánština, toskánština, jižní Itálie) je ještě živý (bod 15). Zvláštní postavení má katalánština, která nahradila syntetické tvary analytickými.

Bodem 16 je inovace portugalštiny: osobní infinitiv, tj. s koncovkami pro jednotlivé osoby. Tento rys je přítomen i v jižní Itálii i v sardštině.

Podle autorů způsob tvoření množného čísla pomocí koncového *-s* (sigmatický) či samohláskou je rysem, který byl přehnaně uplatněn jako hlavní dělitko mezi východní a západní skupinou, vyděluje dvě oblasti, kde ostatně nejsou žádné jiné podstatné společné rysy (bod 17).

Jevy 14 a 16 se ve furlanštině nevyskytují. Pro bod 15 lze říci, že minulý čas jednoduchý zdá se na ústupu, ale je pořád živý. Zajímavá je pak otázka jeho tvoření. Jestli si vezmeme úřední jazyky států, rumunština je jediná, která nezachovala celé paradigma latinského perfekta indikativu, poněvadž tvary množného čísla vycházejí z pluskvamperfekta.

Avšak jestli bereme do úvahy ještě furlanštinu, okcitánštinu a katalánštinu, zjistíme, že všechny se shodují s rumunštinou (z pluskvamperfekta pochází dokonce i druhá osoba jednotného čísla). Pak lze říci, že Románie *continua* souhlasí s rumunštinou, kdežto ostatní státní jazyky jsou v této zaležitosti konzervativní.

III.vi. Velmi zajímavá může být diskuse kolem bodu 17. Za prvé je sice pravda, že žádný jiný rys klasifikace Renziho a Salviho nekopíruje rozdělení na sigmatický a vokální plurál, avšak všechny jevy 1 až 6 se nacházejí na východě a všechny jevy 7 až 13 na západ od dělitka. Hlavně pokud zařadíme galoitalské jazyky do západní Románie, a to je možné hlavně, jestli nebudeme mluvit jenom o dvou možnostech plurálu.

Skutečný stav vypadá následovně. Jsou jazyky s plurálem sigmatickým: celá západní Románie kromě galoitalských jazyků; jsou jazyky s plurálem slabičným (tj. synchronicky vokálním): celá východní Románie; jsou jazyky s plurálem palatalizovaným (tj. etymologicky vokálním): jazyky severní Itálie, furlanština a rumunština (stará okcitánština též); jsou jazyky s plurálem bezpříznakovým (tj. s jedním tvarem pro všechna čísla): francouzština, galoitalské jazyky a rumunština; jsou jazyky s plurálem introfektivním: francouzština, galoitalské jazyky.

Tuto pestrost lze pak rozřítit do klasických dvou skupin: západní (plurál sigmatický, bezpříznakový, palatalizovaný a introfektivní) a východní (plurál vokální, palatalizovaný a bezpříznakový).

Jediný jazyk, který má rys druhé skupiny, je právě furlanština: v bodě 5 (případně na bodě 17 má palatalizovaný plurál, který je v obou skupinách).

Ostatně závěr Renziho a Salviho zní: „Italština [...] představuje typický – zlatý – exemplář „Románie *continuy*““ (Renzi 1985:200).

IV.i. Teď probereme body XIX až XX, které byly navrženy výše. Jsou románské jazyky, které mají příznakovou samohláskovou koncovku pro mužský

rod jednotného čísla (portugalština, španělština, sardština, toskánština, jazyky jižní Itálie, janovština a benátština) a zbylé jazyky, které označují příznakově jenom ženský rod (bod XIII).

U první skupiny jazyků je samohláska příznaková pro ženský rod *-a*, kdežto u druhé skupiny se většinou redukuje na *-ø*. Ve furlanštině a v okcitanštině se vyskytuje jako diasystematická varianta *-a*, *-e*, *-o*.

Bezpříznakové ukončení pro mužský rod zabírá souvislé území od oblasti mluvící katalánsky až po Furlansko, takže ho můžeme považovat za inovační rys Románii continuy. Tento rys mají i francouzština a rumunština.

IV.ii. Třídy toskánských a španělských přídavných jmen v podstatě odráží dvě latinské třídy. V jazycích mluvených na souvislém území od oblasti mluvící katalánsky až po Furlansko došlo k stírání rozdílu mezi třídami, takže došlo v podstatě k sjednocení adjektivální flexe (bod XIX). Také tento jev lze přisoudit inovaci v Románii continue. Má ho francouzština a také v rumunštině došlo k radikální reorganizaci adjektiválních tříd.

Poslední inovační rys, kterým se budeme zabývat, je přítomnost adjektiválního členu (XX). Má ho rumunština a používají ho v menší míře i furlanština a benátština. Nemám zprávy o tom, že tento jev byl zaznamenán u ostatních románských jazyků, i když by se mohl očekávat i jinde.

IV.iii. Po diskusi výsledků Renziho a Salviho a po rozboru nově navržených rysů lze si představit jinou klasifikaci románských jazyků. Portugalštinu, španělštinu a italštinu nelze považovat za ploprávné členy Románii continuy (aspoň ne ve větší míře než francouzštinu).

Furlanština je jeden z jazyků s největším počtem rysů Románii continuy. Kromě toho ho spojují s francouzštinou jevy 6, 9, 7, 13, XIII a XIX; s rumunštinou jevy 5, 15 a XX.

Literatura

- ALONSO, A. 1951. Estudios lingüísticos. Temas españoles, I, II. Madrid.
- CADORINI, G. (1996a). Quelques hypothèses sur des aspects de la morphologie du Frioulan pré-littéraire. Contribution à l'étude de la Romania continentale centrale après la fragmentation du protoroman. *Revue de Linguistique Romane* 60, n. 239 – 240, 463 – 483.
- CADORINI, G. (1996b). Některé otázky romanistiky, na jejichž řešení se mohou účinně podílet slavisté. Nábělková, M. (zost.): *Varia V. Materiály z V. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok 29. 11. – 1. 12. 1995)*. Bratislava, 41 – 46.
- DIEZ, F. 1836 – 1843. *Grammatik der romanischen Sprachen*. Bonn.
- MEYER-LÜBKE, W. 1935. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, 3. vyd.
- RENZI, L. 1985. *Nuova introduzione alla filologia romanza*. Bologna.
- REW = Meyer-Lübke 1935.
- ŠABRŠULA, J. 1980 a kol. *Úvod do srovnávacího studia románských jazyků*, 2 sv. Praha.
- TAGLIAVINI, C. (1972). *Le Origini delle lingue neolatine*. Bologna, 6. vyd. (1. ed. 1949).

WARTBURG, W. von. 1955. L'articulation linguistique de la Romania. Badia, A., Griera, A., Udina, F. (ed.) VII Congreso Internacional de lingüística románica II. Barcelona, 23 – 38.

Řecká a makedonská etnická skupina v Česku: lingvistické aspekty jejich vzniku a vývoje¹

Marián Sloboda

Filozofická fakulta UK, Praha

Při sčítání obyvatelstva v roce 2001 se k řecké národnosti přihlásilo 3 219 obyvatel ČR (Definitivní, 2002: tab. 2). Údaje o Makedoncích nebyly publikovány zřejmě z důvodu jejich velmi malého počtu. V letech 1948 – 50 však imigrovalo z Řecka do Československa přes 12 tisíc osob, z nichž většinu tvořili Řekové a Makedonci.

Imigrace byla způsobena občanskou válkou v Řecku v letech 1946 – 49. Horská území severního Řecka tehdy kontrolovala Komunistická strana Řecka (KKE), a to prostřednictvím tzv. Prozatímní demokratické vlády Řecka (PDKE) a Demokratické armády Řecka (DSE). Protivníkem levice byla pravicová monarchistická vláda, podporovaná Velkou Británií a později i Spojenými státy. Vojenské oddíly DSE byly početně i technicky slabší než pravidelná řecká armáda, a byly jí proto postupně zatlačovány do hor v severozápadním Řecku. Hlad, strach a stále nebezpečí smrti, které sužovaly civilní, ale často vojensky angažované obyvatelstvo postižených oblastí, byly příčinou rozhodnutí vystěhovat děti za hranice Řecka. Evakuaci dětí zorganizovala PDKE poté, co vlády tzv. lidově demokratických republik a Sovětského svazu projevíly ochotu postarat se o ně. Evakuace však nebyla vždy organizovaná, ale někde proběhla i spontánně a živelně (Ristović, 1998: 44nn.). Uskutečnila se i za cenu roztržení rodin (pokud už dítě neztratilo rodiče ve válce). Zvláště ve slovanských vesnicích v západní řecké Makedonii vydávali rodiče své děti z vlastní vůle, v ostatních oblastech byli i přesvědčováni a některé děti byly možná odvedeny i proti vůli svých rodičů.

Evakuace dětí z oblastí kontrolovaných PDKE probíhala v letech 1948 – 49 a týkala se asi 24 tisíc dětí (resp. 28 tisíc podle jiných zdrojů). Šlo zároveň o první vlnu emigrace, která byla vlastně emigrací dětí. Vládami lidově demokra-

¹ Tento příspěvek je výrazně revidovanou a přepracovanou verzí už dříve publikovaného recenzního článku (Sloboda, 2000/2001). Při přípravě obou textů mi poskytli podporu či pomoc Georgia Zerva, Anthula Botu, Georgi Taševský, Jiří Nekvapil, Jaroslav Otčenášek, Jim Hlavač, Dalibor Sokolović a respondenti; jim všem proto patří můj dík.